

MDF (continuare): Analiza circuitelor liniare în regim tranzitoriu

Prof.dr.ing. Gabriela Ciuprina

Universitatea "Politehnica" București, Facultatea de Inginerie Electrică

Suport didactic pentru disciplina *Metode Numerice*, 2017-2018

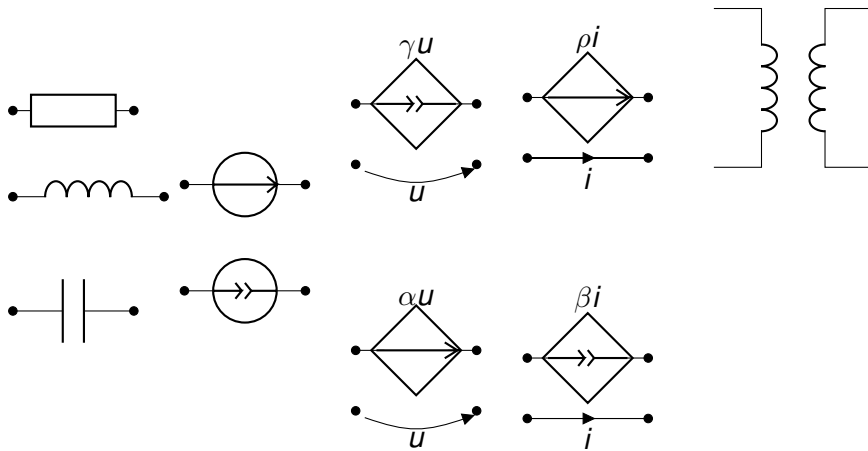
Notes

Cuprins

- 1 Introducere
 - Tipuri de elemente ideale de circuit
 - Formularea problemei
 - Ecuații
- 2 MDF: Circuite discretizate
 - Schema de discretizare în timp
 - Circuite companion
 - Algoritmul metodei

Notes

Tipuri de elemente ideale

Liniare!

Notes

Analiza circuitelor electrice liniare în regim tranzitoriu

Date:

- Topologia circuitului (graful circuitului) - poate fi descris:
 - geometric;
 - numeric (matrice topologice/ *netlist*);
- Pentru fiecare latură k :
 - tipul laturii (**R,L,C,M,SUCU,SICI,SICU,SUCI, SIT,SIC**);
 - caracteristica constitutivă
 - R_k, C_k, L_k, L_{kj} ;
 - parametrul de transfer $\alpha, \beta, \gamma, \rho$;
 - semnalul de comandă (curent/tensiune, latură/noduri);
 - dep. de timp a parametrului: $(e_k(t), j_k(t), t_{\min} < t < t_{\max})$
- Condițiile inițiale:
 - curenții prin bobine $i_{Lk}(t_{\min})$
 - tensiunile la bornele condensatoarelor $u_{Ck}(t_{\min})$

Se cer: $i_k(t), u_k(t), k = 1, 2, \dots, L$.

Notes

Analiza circuitelor electrice liniare în regim tranzitoriu

Problema fundamentală este bine formulată dacă are soluție și aceasta este unică.

- O **condiție necesară** de formulare corectă: circuitul să aibă un arbore normal care să conțină toate SIT și nicio SIC (SIT nu formează bucle, SIC nu formează secțiuni).

[Vom reveni asupra acestui aspect.](#)

Notes

Ca la c.c.

- 1 Kirchhoff I
- 2 Kirchhoff II
- 3 Ecuatii constitutive pentru elementele rezistive:
 - laturi de tip SRC, SRT;
 - laturi de tip SIC, SIT;
 - laturi de tip SUCU, SICI, SUCI, SICU - comandate liniar.

relații algebrice

DAR

Notes

Diferit de c.c.

Ecuții constitutive pentru elementele reactive:

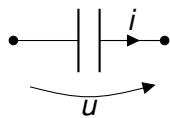
- bobine;
- condensatoare;
- bobine cuplate.

relații diferențiale

Sistemul de rezolvat va fi un sistem diferențial-algebric DAE

Notes

Condensatorul ideal liniar

Regula receptoare:

$$i = C \frac{du}{dt} \Leftrightarrow u(t) = u(0) + \frac{1}{C} \int_0^t i(t') dt'. \quad (1)$$

Obs: relația constitutivă este liniară doar dacă $u(0) = 0$.

Puterea convențional primită:

$$p = ui = uC \frac{du}{dt} = \frac{d}{dt} \left(\frac{Cu^2}{2} \right) = \frac{dW}{dt}, \quad (2)$$

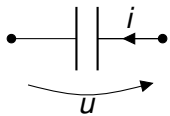
unde

$$W = Cu^2 > 0, \quad \text{dacă } C > 0. \quad (3)$$

Tensiunea condensatorului este *variabilă de stare* (determină energia și este o funcție continuă de timp).

Notes

Condensatorul ideal liniar

Regula generatoare:

$$i = -C \frac{du}{dt} \Leftrightarrow u(t) = u(0) - \frac{1}{C} \int_0^t i(t') dt'. \quad (4)$$

Obs: relația constitutivă este liniară doar dacă $u(0) = 0$.

Puterea: convențional cedată $p = ui \Rightarrow$ convențional primită:

$$p = -ui = uC \frac{du}{dt} = \frac{d}{dt} \left(\frac{Cu^2}{2} \right) = \frac{dW}{dt}, \quad (5)$$

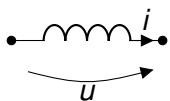
unde

$$W = Cu^2 > 0, \quad \text{dacă } C > 0. \quad (6)$$

Tensiunea condensatorului este *variabilă de stare* (determină energia și este o funcție continuă de timp).

Notes

Bobina ideală liniară

Regula receptoare:

$$u = L \frac{di}{dt} \Leftrightarrow i(t) = i(0) + \frac{1}{L} \int_0^t u(t') dt'. \quad (7)$$

Obs: relația constitutivă este liniară doar dacă $i(0) = 0$.

Puterea convențional primită:

$$p = ui = iL \frac{di}{dt} = \frac{d}{dt} \left(\frac{Li^2}{2} \right) = \frac{dW}{dt}, \quad (8)$$

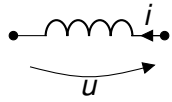
unde

$$W = Li^2 > 0, \quad \text{dacă } L > 0. \quad (9)$$

Curentul prin bobină este *variabilă de stare* (determină energia și este o funcție continuă de timp).

Notes

Bobina ideală liniară

Regula generatoare:

$$u = -L \frac{di}{dt} \Leftrightarrow i(t) = i(0) - \frac{1}{L} \int_0^t u(t') dt'. \quad (10)$$

Obs: relația constitutivă este liniară doar dacă $i(0) = 0$.

Puterea: convențional cedată $p = ui \Rightarrow$ convențional primită:

$$p = -ui = iL \frac{di}{dt} = \frac{d}{dt} \left(\frac{Li^2}{2} \right) = \frac{dW}{dt}, \quad (11)$$

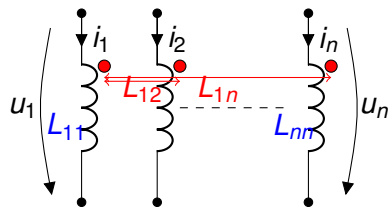
unde

$$W = Li^2 > 0, \quad \text{dacă } L > 0. \quad (12)$$

Curentul prin bobină este *variabilă de stare* (determină energia și este o funcție continuă de timp).

Notes

Perechea de bobine cuplate

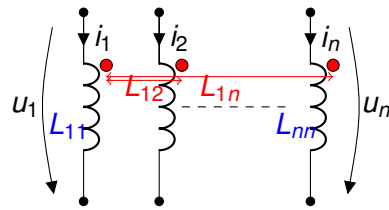
$$\mathbf{u} = \mathbf{L} \frac{d\mathbf{i}}{dt}, \quad (13)$$

$$\mathbf{L} = \begin{bmatrix} L_{11} & L_{12} & \cdots & L_{1n} \\ L_{21} & L_{22} & \cdots & L_{2n} \\ \cdots & \cdots & \cdots & \cdots \\ L_{n1} & L_{n2} & \cdots & L_{nn} \end{bmatrix} \in \mathbb{R}^{n \times n}, \quad \mathbf{i} = \begin{bmatrix} i_1 \\ i_2 \\ \vdots \\ i_n \end{bmatrix} \in \mathbb{R}^n, \quad \mathbf{u} = \begin{bmatrix} u_1 \\ u_2 \\ \vdots \\ u_n \end{bmatrix} \in \mathbb{R}^n, \quad (14)$$

\mathbf{L} - matricea inductanțelor, simetrică: $L_{kj} = L_{jk} \quad k = j$: *inductanțe proprii*; $k \neq j$: *inductanțe mutuale*.

Notes

Perechea de bobine cuplate

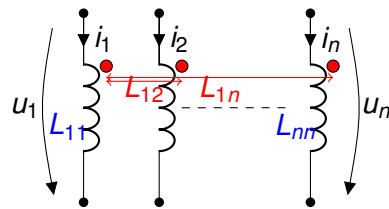
$$\mathbf{u} = \mathbf{L} \frac{d\mathbf{i}}{dt}, \quad (13)$$

Regula standard:

- pentru fiecare bobină: regula de la receptoare
- toți curenții intră în bobine prin bornele polarizate.

Schimbarea bornei polarizate (care are caracter convențional) determină schimbarea semnului inductanței mutuale.

Perechea de bobine cuplate

$$\mathbf{u} = \mathbf{L} \frac{d\mathbf{i}}{dt}, \quad (13)$$

Puterea convențional primită:

$$p = \mathbf{i}^T \mathbf{u} = \mathbf{i}^T \mathbf{L} \frac{d\mathbf{i}}{dt} = \frac{d}{dt} \left(\frac{1}{2} \mathbf{i}^T \mathbf{L} \mathbf{i} \right) = \frac{dW}{dt}, \quad (14)$$

unde

$$W = \frac{1}{2} \mathbf{i}^T \mathbf{L} \mathbf{i} > 0, \quad (15)$$

dacă \mathbf{L} e pozitiv definită $\Leftrightarrow L_{kk} > 0$ și $|L_{kj}| < \sqrt{L_{kk} L_{jj}}$

Notes

Notes

Metoda diferențelor finite

Prin rezolvarea numerică se vor obține valori aproximative ale mărimilor într-o mulțime discretă de valori ale timpului notate

$$t_0 = t_{\min}, t_1, t_2, \dots, t_n = t_{\max}.$$

Valorile mărimilor în aceste momente de timp vor fi notate

$$u_k^{(j)} \approx u_k(t_j), \quad i_k^{(j)} \approx i_k(t_j)$$

- $k = 1, \dots, L$ este un indice de latură,
- $j = 1, \dots, n$ reprezintă momentul de timp t_j .

Notes

Metoda diferențelor finite

Ideea:

Discretizarea ecuațiilor cu derivate:

- se va scrie ecuația la momentul de timp t_j ;
- pentru aproximarea numerică a derivatei se va folosi o formulă de diferențe finite regresive de ordinul 1 (Euler implicit):

$$\frac{df}{dt}(t_j) \approx \frac{f^{(j)} - f^{(j-1)}}{t_j - t_{j-1}}$$

unde $f^{(j)} \approx f(t_j)$. Pentru simplificare, pp.:

$$t_{\min} = 0 \quad t_j - t_{j-1} = h$$

$$\Rightarrow t_1 = h, t_2 = 2h, \dots, t_j = jh, \dots, t_n = nh = t_{\max}.$$

Notes

Circuitul discretizat asociat bobinei

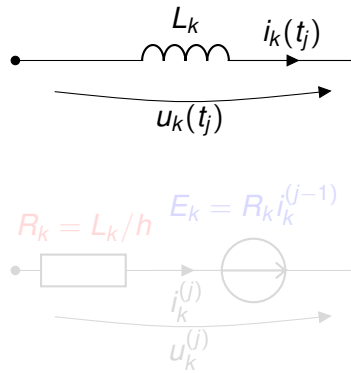
$$u_k(t_j) = L_k \frac{di_k}{dt}(t_j)$$

discretizată:

$$u_k^{(j)} = L_k \frac{i_k^{(j)} - i_k^{(j-1)}}{h}$$

$$u_k^{(j)} = \frac{L_k}{h} i_k^{(j)} - \frac{L_k}{h} i_k^{(j-1)}$$

$$u_k^{(j)} = R_k i_k^{(j)} - E_k$$

Notes

Circuitul discretizat asociat bobinei

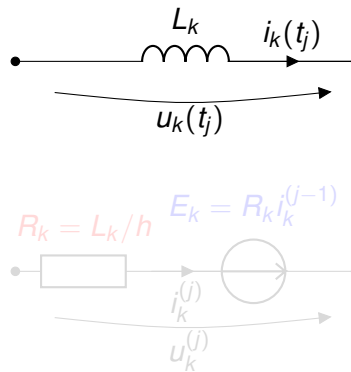
$$u_k(t_j) = L_k \frac{di_k}{dt}(t_j)$$

discretizată:

$$u_k^{(j)} = L_k \frac{i_k^{(j)} - i_k^{(j-1)}}{h}$$

$$u_k^{(j)} = \frac{L_k}{h} i_k^{(j)} - \frac{L_k}{h} i_k^{(j-1)}$$

$$u_k^{(j)} = R_k i_k^{(j)} - E_k$$

Notes

Circuitul discretizat asociat bobinei

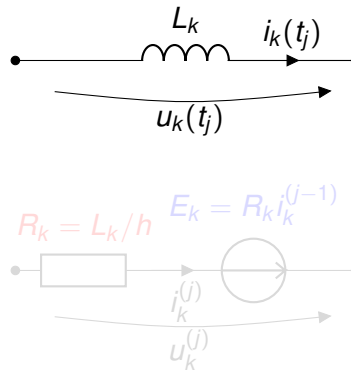
$$u_k(t_j) = L_k \frac{di_k}{dt}(t_j)$$

discretizată:

$$u_k^{(j)} = L_k \frac{i_k^{(j)} - i_k^{(j-1)}}{h}$$

$$u_k^{(j)} = \frac{L_k}{h} i_k^{(j)} - \frac{L_k}{h} i_k^{(j-1)}$$

$$u_k^{(j)} = R_k i_k^{(j)} - E_k$$

Notes

Circuitul discretizat asociat bobinei

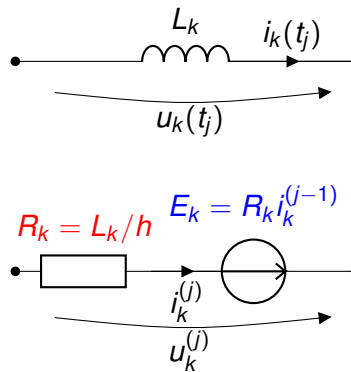
$$u_k(t_j) = L_k \frac{di_k}{dt}(t_j)$$

discretizată:

$$u_k^{(j)} = L_k \frac{i_k^{(j)} - i_k^{(j-1)}}{h}$$

$$u_k^{(j)} = \frac{L_k}{h} i_k^{(j)} - \frac{L_k}{h} i_k^{(j-1)}$$

$$u_k^{(j)} = R_k i_k^{(j)} - E_k$$

Notes

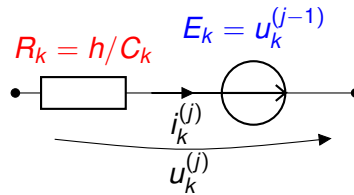
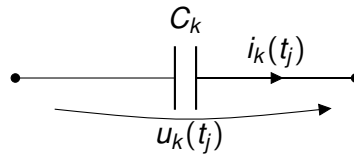
Circuitul discretizat asociat condensatorului

$$i_k(t_j) = C_k \frac{du_k}{dt}(t_j)$$

discretizată:

$$i_k^{(j)} = C_k \frac{u_k^{(j)} - u_k^{(j-1)}}{h}$$

$$i_k^{(j)} = \frac{C_k}{h} u_k^{(j)} - \frac{C_k}{h} u_k^{(j-1)}$$

Notes

Circuitul discretizat asociat condensatorului

$$i_k(t_j) = C_k \frac{du_k}{dt}(t_j)$$

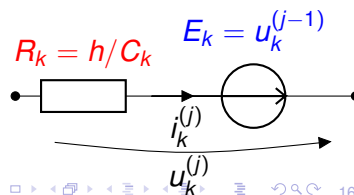
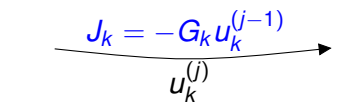
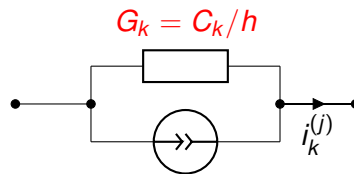
discretizată:

$$i_k^{(j)} = \frac{C_k}{h} u_k^{(j)} - \frac{C_k}{h} u_k^{(j-1)}$$

$$i_k^{(j)} = G_k u_k^{(j)} + J_k$$

$$u_k^{(j)} = \frac{1}{G_k} i_k^{(j)} - \frac{J_k}{G_k}$$

$$u_k^{(j)} = R_k i_k^{(j)} - E_k$$

Notes

Ideea algoritmului

Se rezolvă o succesiune de circuite rezistive liniare.

$$t = t_{\min}$$

repetă

$$t = t + h$$

înlocuiește elementele reactive cu schemele lor discrete

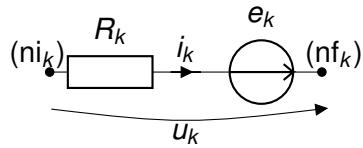
rezolvă circuitul rezistiv liniar (sursele au valorile la t)

calculează mărimile de stare

cât timp $t \leq t_{\max}$

Cel mai simplu algoritm - pe ce ne bazăm

Primul algoritm scris pentru circuite rezistive liniare (crl) - laturi SRT

; declaratii date - varianta A

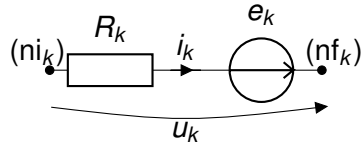
<u>intreg</u> N	; număr de noduri
<u>intreg</u> L	; număr de laturi
<u>tablou intreg</u> ni[L]	; noduri inițiale ale laturilor
<u>tablou intreg</u> nf[L]	; noduri finale ale laturilor
<u>tablou real</u> R[L]	; rezistențe
<u>tablou real</u> e[L]	; tensiuni electromotoare

Notes

Notes

Cel mai simplu algoritm - pe ce ne bazăm

Primul algoritm scris pentru circuite rezistive liniare (crl) - laturi SRT


```
; declarații date - varianta B
înregistrare circuit
    întreg N ; număr de noduri
    întreg L ; număr de laturi
    tablou întreg ni[L] ; noduri inițiale ale laturilor
    tablou întreg nf[L] ; noduri finale ale laturilor
    tablou real R[L] ; rezistențe
    tablou real e[L] ; tensiuni electromotoare
```

Notes

Cel mai simplu algoritm - pe ce ne bazăm

Să pp că avem la dispoziție o procedură:

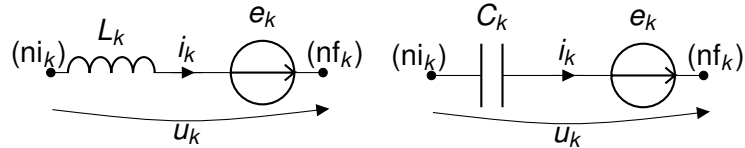
```
procedură nodal_crl(circuit,v)
; rezolvă un circuit rezistiv liniar cu metoda nodală
; date de intrare: structura circuit
; ieșire: valorile potențialelor v în noduri, ultimul nod este de referință
...
retur
```

Obs: procedura cuprinde atât asamblarea sistemului de ecuații cât și rezolvarea lui.

Notes

Cel mai simplu algoritm - ce e nou

- Admitem acum în plus, laturi L și C;
- Putem presupune că pot avea în serie o SIT.

Obs:

- Pp. pentru început că valorile surselor sunt ct. în timp.
Stare staționară (dată de condițiile inițiale) →
altă stare staționară (impusă de topologie).
- Dacă $e_k(t)$ - modificarea (conceptuală) este minoră.

Notes

Cel mai simplu algoritm - ce e nou

Structura de date ce descrie circuitul în regim tranzitoriu trebuie extinsă:

```

; declarații date - varianta B
înregistrare circuit
    întreg N           ; număr de noduri
    întreg L           ; număr de laturi
    tablou întreg ni[L] ; noduri inițiale ale laturilor
    tablou întreg nf[L] ; noduri finale ale laturilor
    tablou real e[L]    ; tensiuni electromotoare
    tablou caracter tip[L] ; tipul laturii R/L/C
    tablou real p[L]    ; parametrul rezistență/inductivitate/capacitate
    tablou real IC[L]   ; condiția inițială
    
```

OBS: IC are sens doar pentru laturi de tip L/C.

Notes

Cel mai simplu algoritm - etapa de preprocesare

```

funcție citire_date ()
;declarații
...
citește circuit.N, circuit.L
pentru k = 1, circuit.L
    citește circuit.nik, circuit.nfk
    citește circuit.ek, circuit.tipk, circuit.pk
    dacă circuit.tipk = "L" sau circuit.tipk = "C"
        citește circuit.ICk
    •
citește tmin, tmax ; intervalul de timp de simulare
citește h ; pasul de timp
•
întoarce circuit
    
```

Notes

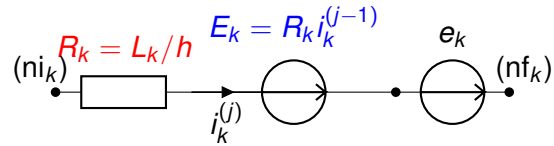
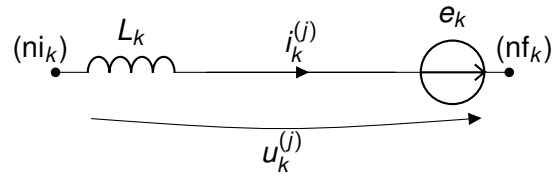
Cel mai simplu algoritm - etapa de rezolvare

```

procedură rezolvă_cl_tranz (circuit,tmin,tmax,h)
circuit_d.N = circuit.N
circuit_d.L = circuit.L
circuit_d.ni = circuit.ni
circuit_d.nf = circuit.nf
IC = circuit.IC
t = tmin
repetă
    t = t + h
    circuit_d.IC = IC
    pentru k = 1, L
        dacă circuit.tip(k) = "C"
            circuit_d.R(k) = circuit.p(k)/h
            circuit_d.e(k) = circuit.e(k) + circuit_d.R(k)*IC(k)
        altfel dacă circuit.tip(k) = "C"
            circuit_d.R(k) = h/circuit.p(k)
            circuit_d.e(k) = circuit.e(k) - IC(k)
        altfel ; latura este de tip "R"
            circuit_d.R(k) = circuit.p(k)
            circuit_d.e(k) = circuit.e(k)
    •
    nodal_crl(circuit_d,v)
    ?
    
```

Notes

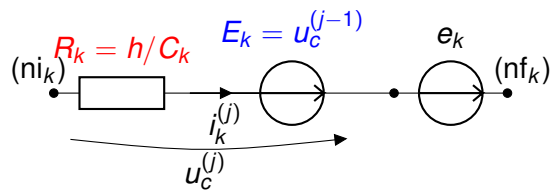
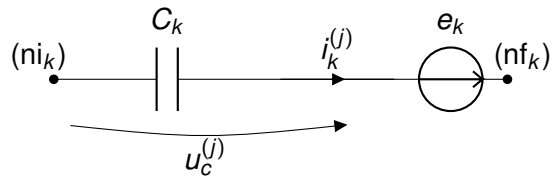
Cel mai simplu algoritm - etapa de rezolvare

$$i_k^{(j)} = \frac{V(ni(k)) - V(nf(k)) + e_k + R_k i_k^{(j-1)}}{R_k} = i_k^{(j-1)} + \frac{V(ni(k)) - V(nf(k)) + e_k}{R_k}$$

Notes

Cel mai simplu algoritm - etapa de rezolvare

$$u_c^{(j)} = V(ni(k)) - V(nf(k)) + e_k$$

Notes

Cel mai simplu algoritm - etapa de rezolvare

```
nodal_cr(circuit_d,v)
pentru k = 1,L
    dacă circuit.tip(k) = "L"
        IC(k) = IC(k) + (v(ni(k))-v(nf(k))+ circuit.e(k))/circuit_d.R(k)
        scrie latura k, crt. prin bobina IC(k)
    altfel dacă circuit.tip(k) = "C"
        IC(k) = v(ni(k))-v(nf(k)) + circuit.e(k)
        scrie latura k, tens. pe condensator IC(k)
    .
cât timp t ≤ tmax
```

Cel mai simplu algoritm

Îmbunătățiri sunt posibile, bazate pe următoarele observații:

- Dacă pasul de timp este constant, circuitul discretizat are aceleași conductanțe la fiecare iterație.
- Dacă regimul tranzitoriu aproape s-a stins, este o risipă de efort să folosim pași mici de timp.
- Calculul altor mărimi din circuit s-ar putea face pe baza teoremei substituției.

Notes

Notes

Cel mai simplu algoritm

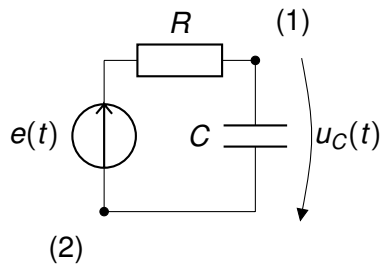
Îmbunătățiri sunt posibile, bazate pe următoarele observații:

- Dacă pasul de timp este constant, circuitul discretizat are aceleași conductanțe la fiecare iterație.
- Dacă regimul tranzitoriu aproape s-a stins, este o risipă de efort să folosim pași mici de timp.
- Calculul altor mărimi din circuit s-ar putea face pe baza teoremei substituției.

Idei de implementare?

Notes

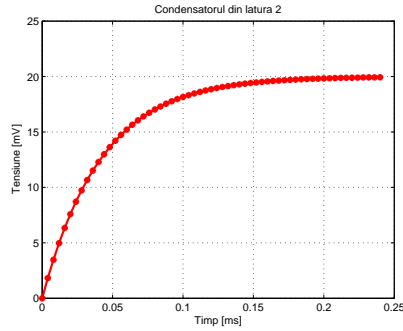
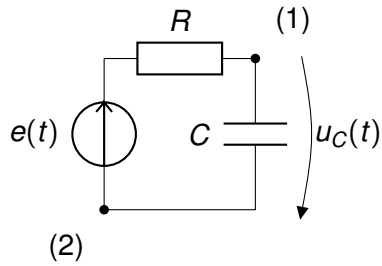
Exemplul 1


```
circuit.N = 2;  
circuit.L = 2;  
circuit.ni = [2; 1];  
circuit.nf = [1; 2];  
circuit.tip = ['R'; 'C'];  
circuit.p = [10; 4e-6];  
circuit.e = [20e-3; 0];  
circuit.IC = [0; 0];  
% info despre simularea dorita  
simulare.tmin = 0;  
simulare.tmax = 6*10*4e-6;  
simulare.h = 4e-6;
```

Notes

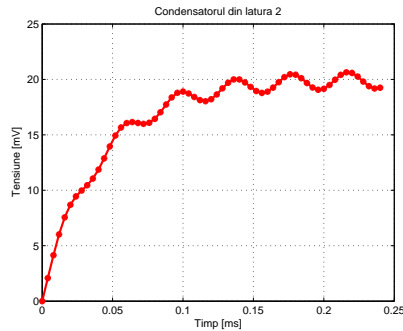
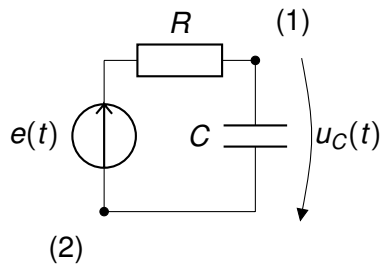
Exemplul 1

$$e(t) = 20 \text{ step}(t) \text{ [mV]}$$

Notes

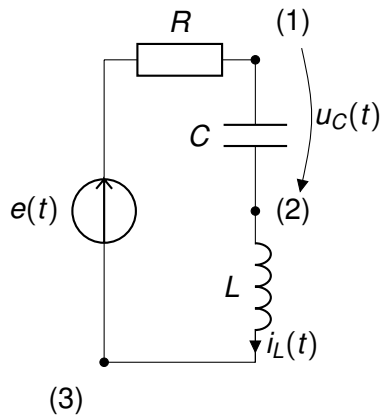
Exemplul 1

$$e(t) = 20 + 5 \sin(157080t) \text{ [mV]}$$

Notes

Exemplul 2

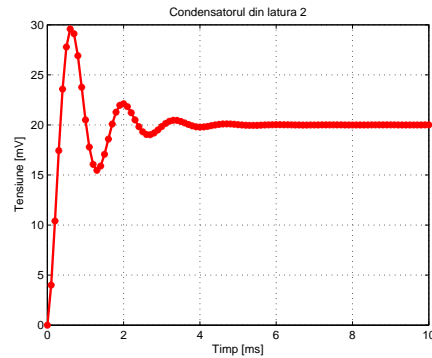
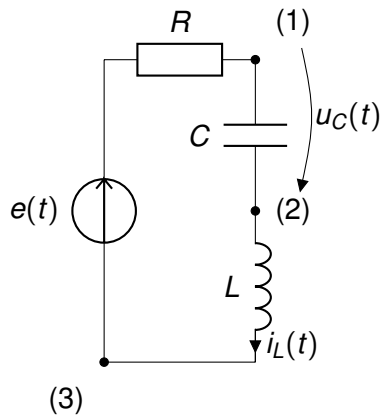


```

circuit.N = 3;
circuit.L = 3;
circuit.ni = [3; 1; 2];
circuit.nf = [1; 2; 3];
circuit.tip = ['R'; 'C'; 'L'];
% regim oscilant amortizat R/(2*L) < 1/sqrt(LC)
circuit.p = [0.001; 20e-6; 2e-3];
% regim critic R/(2*L) = 1/sqrt(LC)
% circuit.p(1) = 2*circuit.p(3)/sqrt(circuit.p(2)*circuit.p(3));
% regim aperiodic R/(2*L) > 1/sqrt(LC)
% circuit.p(1) = 8*circuit.p(3)/sqrt(circuit.p(2)*circuit.p(3));
circuit.e = [20e-3; 0; 0];
circuit.IC = [0; 0; 0];
% info despre simularea dorita
simulare.tmin = 0;
simulare.tmax = 10e-3;
simulare.h = 1e-4;
    
```

Notes

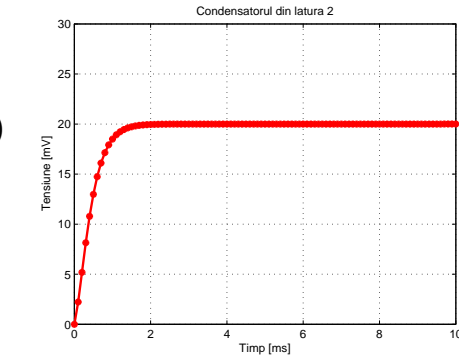
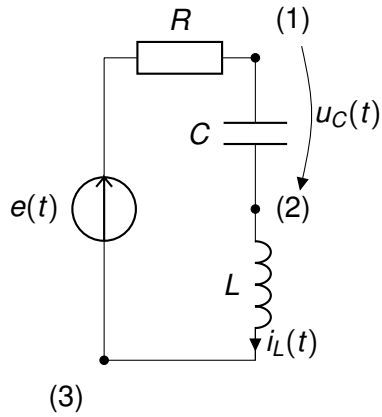
Exemplul 2

$e(t) = 20 \text{ step}(t) \text{ [mV]}$
Regim oscilant amortizat.
 $(R/(2 * L) < 1/\sqrt{LC})$

Notes

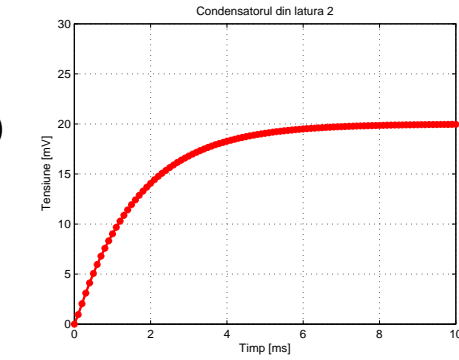
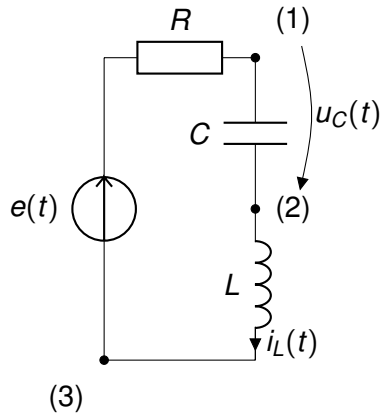
Exemplul 2

$e(t) = 20 \text{ step}(t) \text{ [mV]}$
Regim critic. $(R/(2 * L) = 1/\sqrt{LC})$

Notes

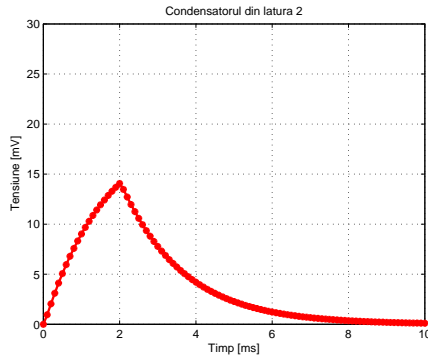
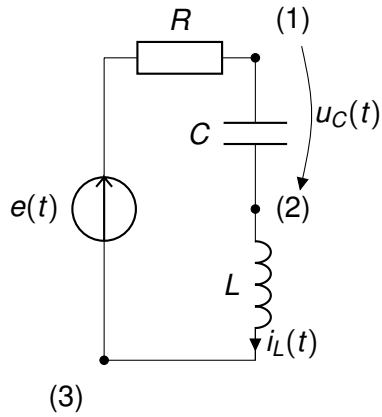
Exemplul 2

$e(t) = 20 \text{ step}(t) \text{ [mV]}$
Regim aperiodic.
 $(R/(2 * L) > 1/\sqrt{LC})$

Notes

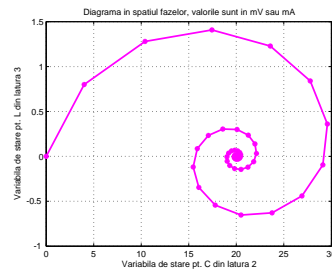
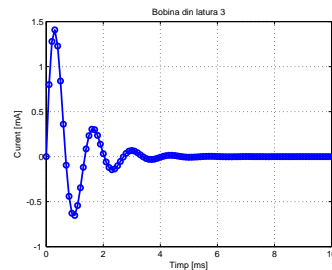
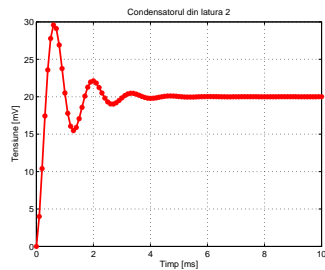
Exemplul 2

$e(t) = 20 \text{ step}(t) \text{ [mV]}, t < 2 \text{ s}$ și
 $e(t) = 0, t \geq 2 \text{ s}.$
 Regim aperiodic.
 $(R/(2 * L) > 1/\sqrt{LC})$

Notes

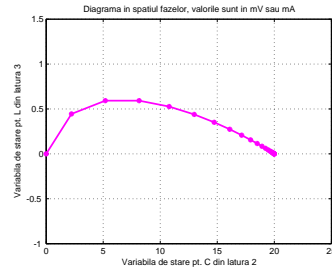
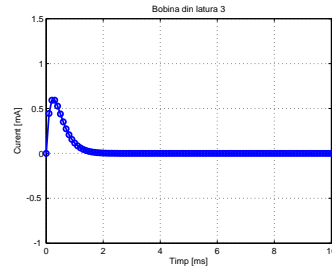
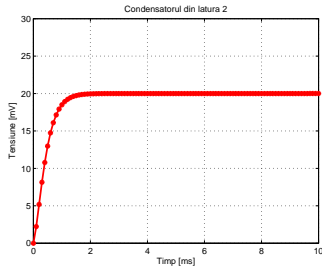
Exemplul 2 - variabile și diagrama de stare

Regim oscilant amortizat.

Notes

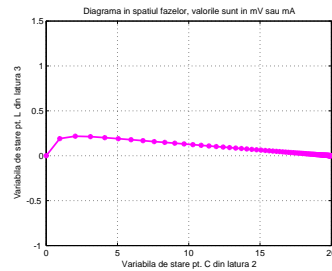
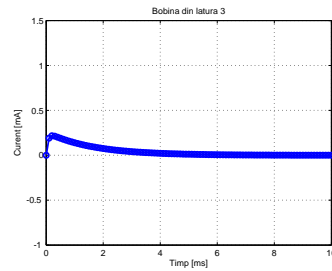
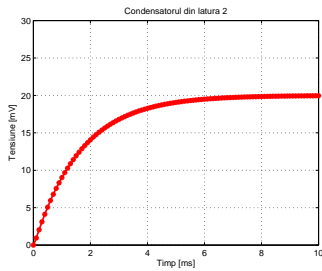
Exemplul 2 - variabile și diagrama de stare

Regim critic.

Notes

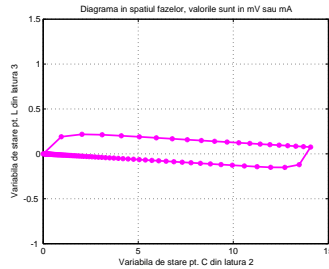
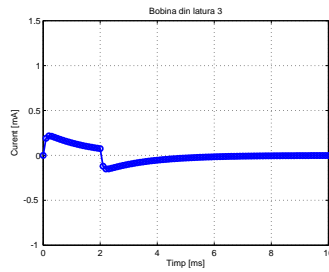
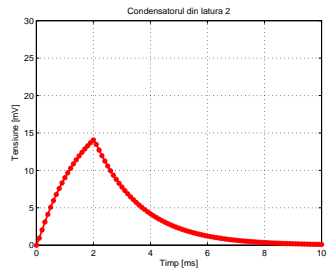
Exemplul 2 - variabile și diagrama de stare

Regim aperiodic.

Notes

Exemplul 2 - variabile și diagrama de stare

Regim aperiodic (parametri),
dar $e(t)$.

Notes

Alte scheme de discretizare ?

Până acum - diferențe finite regresive de ordinul 1.
Ce ar însemna diferențe centrate de ordinul 2?

$$i_k(t_j) = C_k \frac{du_k}{dt}(t_j)$$

Discretizată

$$i_k^{(j)} = C_k \frac{u_k^{(j+1)} - u_k^{(j-1)}}{2h} \Rightarrow u_k^{(j+1)} = u_k^{(j-1)} + \frac{2h}{C_k} i_k^{(j)}$$

:(

Nu mai corespunde rezolvării unui circuit - nu apare $i_k^{(j+1)}$.

Notes

Alte scheme de discretizare ?

Până acum - diferențe finite regresive de ordinul 1.
Ce ar însemna diferențe centrate de ordinul 2?

$$i_k(t_j) = C_k \frac{du_k}{dt}(t_j)$$

Discretizată

$$i_k^{(j)} = C_k \frac{u_k^{(j+1)} - u_k^{(j-1)}}{2h} \Rightarrow u_k^{(j+1)} = u_k^{(j-1)} + \frac{2h}{C_k} i_k^{(j)}$$

:|

Pentru alte scheme de discretizare

Notes

Alte scheme de discretizare ?

Până acum - diferențe finite regresive de ordinul 1.
Ce ar însemna diferențe centrate de ordinul 2?

$$i_k(t_j) = C_k \frac{du_k}{dt}(t_j)$$

Discretizată

$$i_k^{(j)} = C_k \frac{u_k^{(j+1)} - u_k^{(j-1)}}{2h} \Rightarrow u_k^{(j+1)} = u_k^{(j-1)} + \frac{2h}{C_k} i_k^{(j)}$$

:)

Pentru alte scheme de discretizare

asamblăm sistemul de stare.

Notes
